

УДК 111.1“652”

ПРОБЛЕМА БУТТЯ В АНТИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ

Студ. С.С. Хижняк, гр. БМО-1-17

Науковий керівник ст. викл. Гребеннікова Н.В.
Київський національний університет технологій та дизайну

Мета і завдання. Дослідити проблему буття в античній філософії: становлення та розвиток поняття буття в часи античності, охарактеризувати концепції буття давньогрецьких філософів. Виявити спільне та відмінне в концепціях різних філософів.

Об'єкт та предмет дослідження. Загальні принципи поняття буття античної філософії на основі окремих концепцій.

Методи та засоби дослідження. Використовуються такі загальнонаукові методи дослідження, як аналіз і синтез та індукція і дедукція, також теоретичний метод опису.

Наукова новизна та практичне значення отриманих результатів. Незважаючи на велику кількість досліджень та наукових робіт, дуже важливо узагальнити отримані знання та визначити спільне в концепціях буття різних філософів одного часу.

Результати дослідження. Буття є однією із найважливіших категорій в історії філософії. Тому філософи поставили перед собою завдання – розв'язати проблему існування, аналізуючи її саму. Саме в античній Греції виникають перші спроби розуміння буття, як сталого, стійкого – архе. Перші уявлення про буття як про філософську проблему були сформульовані давньогрецьким філософом Парменідом. Поняття буття позначало у нього загальна властивість світу просто бути, тому буття розглядалося ним як незмінне, нерухоме, вічне. Парменід зазначав, що «Те, що висловлюється та мислиться, повинно бути сутнім, бо ж є буття, а ніщо не є». Ніщо неможливо помислити, бо самим актом мислення ми переводимо все, що мислимо, у ранг буття (принаймні - буття у думці та для думки). Звідси випливають тези філософа про те, що саме буття є абсолютно самодостатнє для себе і незмінне. Те, що ми бачимо як зміни – результат неістинного бачення та розуміння, тобто вигадка. Парменід починає характеризувати буття як те, що перебуває за межами чуттєвих речей, тобто думку. Буття є єдиним, незмінним, таким, що не має поділу на суб'єкт та об'єкт. Це повнота досконалостей, з яких виділяються Істина, Добро, Світло та інші. У вченні Парменіда закладена думка, згідно якої буття не виникло, його не можна знищити, нерухоме та нескінчене, як сфера, що не має жодних просторових меж. По своїй суті, воно не потребує чогось, оскільки позбавлене чуттєвої якості. Людина може досягнути буття за допомогою думки, розуму.

Протилежну позицію у трактуванні буття займав Геракліт, який заперечував незмінне буття і визнавав лише постійно мінливий світ. Першооснову світу він бачив в постійному русі, течії речей, змінах, які втілилися у його формулі "все тече". Геракліт стверджує, що з факту руху та безперервної змінності всіх речей виходить суперечливий характер їх існування, оскільки про кожний рухомий предмет необхідно одночасно стверджувати, що оскільки він рухається, він існує і не існує в один і той самий час.

Будучи універсальним, тобто охоплюючи всі явища, рух має єдину основу, цим «єдиним» філософ називає вогонь. Не дивно, що Геракліт зупинився саме на вогні, як на першоматерії. Адже основна характеристика Гераклітового буття – його рух, в саме вогонь – найбільш рухоме та мінливе явище з усіх які є в природі.

Геракліт говорить, що процес змін, який відбувається в природі – це боротьба протилежностей, адже рух потребує існування протилежностей. Він вважає рухом не лише одночасне існування протилежностей, але й боротьбу між цими протилежностями.

Але найбільше розвинені концепції буття розробили Платон та Аристотель. Їхні концепції можна вважати провідними парадигмами (взірцями) розуміння буття і донині.

За Платоном, справжнім джерелом буття може бути лише ідея, котра у вищому способі буття постає як Єдине. Воно є тотальне, вічне та незмінне. Всі ж речі та явища чуттєвого світу існують лише в міру їх причетності до Єдиного. Отже, речі самі по собі не мають у собі буттєвого кореня. Щоб зрозуміти їх треба не стільки досліджувати речі, скільки, відштовхуючись від них, сходити до споглядання вічних ідей.

Платон говорить про необхідність розрізняти дві речі: "Що є вічне, буття, що не має виникнення, і що є таким, що вічно виникає, але ніколи не суще". Таким вічним, що не має виникнення і завжди тотожне самому собі буттям є ідеї, а чуттєво-предметний світ є тінню цих ідей. Речі предметного світу пов'язані зі світом ідей подвійно: по-перше, річ причетна до своєї ідеї, як тінь предмета причетна до самого предмета, по-друге, ідеї є ідеалами предметів і явищ чуттєвого світу. Люди сприймають предметний світ, у якому живуть, як справжнє буття, хоча насправді цей світ лише тінь світу ідей. У світі ідей всі ідеї пов'язані між собою і вищою ідеєю є ідея блага, що уособлює собою єдність світу.

Таким чином, Платон немов розриває світ на два - ідеальний і чуттєво-предметний. Щоправда, для Платона і його послідовників залишилося не дослідженим питання про те, як співвідносяться речі та ідеї, та навіть взагалі подвоювати суще на те, що наявне перед нами, та на те, що за змістом є тим же самим, проте приховане за наявним.

Платонівське вчення про ідеї критикує інший видатний філософ Античності - Аристотель, учень Платона. На думку Аристотеля, подвоєння світу, здійснене Платоном, не тільки не полегшує його розуміння, але ще більше утруднює. За Аристотелем річ та Єдине тотожні. Тому розуміння сущого вимагає не сходження від речей до їх вічних сутностей, а дослідження будови речей, з'ясування їх причин та функцій. Реально бути для Аристотеля тотожно тому, щоби із чогось складалися та певним чином діяти. Існують дві першооснови: "матерія, що сама по собі не є щось визначене..." і "форма або образ, завдяки яким вона вже називається чимось визначеним...". Матерія відстала, позбавлена руху і сама по собі є буттям лише потенційно. Актуальним буттям вона стає, лише поєднуючись з формою. Матерія подібна до глини, а форма - до гончара. З'єднуючись між собою, ці дві першооснови утворюють чуттєво-предметний реальний світ. Справжнє буття, за Аристотелем, є не єдине, а загальне та необхідне як у світі, так і в наших знаннях. Знаючи загальні причини та початки всього сущого, ми й будемо знати сутність буття. Зазначений підхід більш прийнятний для науки, ніж платонівська концепція.

Висновки. Антична філософія за тисячоліття свого розвитку створила фундамент для подальшого розвитку цієї науки. З цим періодом розвитку пов'язано виділення основних філософських дисциплін, розробка вихідної філософської проблематики. Проблема буття є однією з найдавніших тем філософських роздумів і досліджень, і саме в античності виникають і формуються перші уявлення про буття. Проаналізувавши концепції буття Парменіда, Геракліта, Платона та Аристотеля, можна узагальнити, що античні філософи, осмислюючи буття зіставляли «все» та «ніщо», внаслідок такого зіставлення зверталися до поняття «першооснови», через яке дійсність постає у виявленнях «сталого» та «мінливого». За такого підходу до буття воно окреслиться у вигляді процесу, який постає спочатку у вигляді процесу визначення свідомості дійсністю, а потім – навпаки, як процес визначення буття свідомістю. Отже, це єдиний процес самопоглиблення свідомості, у якому відбувається і самовиявлення буття.

Ключові слова: буття, концепція, першооснова, свідомість, вічне.

ЛІТЕРАТУРА

1. Парменід. Про природу. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ancientrome.ru/antlitr/parmenid/parmen.htm.
2. Льюис Дж.Г. Античная философия: от Фалеса до Сократа. – Мн., 1997.
3. Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук.-Мюнхен; Львів, 1995.— Розд. 7
4. Навчальний посібник для студентів заочної форми навчання вищих технічних навчальних закладів / Під ред. проф. Петрушенка В.Л. та доц. Скалецького М.П. – 2006.